

«Γιατί πρέπει να εφαρμοστεί ο νέος νόμος για τα ΑΕΙ» (Θεός φυλάξει!)

Δ. Δαμίγος, Επικ. Καθηγητής ΕΜΠ, **Δ. Καλιαμπάκος**, Καθηγητής ΕΜΠ

Τις τελευταίες ημέρες αναπτύσσεται με συστηματικό τρόπο η προπαγάνδα του Υπουργείου για την ανάγκη εισαγωγής του νέου νόμου για τα πανεπιστήμια, η οποία αναπαράγεται με εκκωφαντικό τρόπο από τα ΜΜΕ, έτσι ώστε να μην είναι δυνατόν να ακουστεί καμιά φωνή κριτικής. Κύριος στόχος αυτής της προπαγάνδας δεν είναι τα πανεπιστήμια. Στα πανεπιστήμια, παρά τη δύσκολη συγκυρία, με ταχύτατους ρυθμούς γίνονται κατανοητές οι συντριπτικές επιπτώσεις του επικείμενου νόμου, πράγμα που γεννάει μεν φόβο αλλά και διάθεση για ένα αποφασιστικό αγώνα. Η κυβέρνηση έχει προ πολλού εγκαταλείψει το σενάριο να οικοδομήσει συμμαχίες δια της πειθούς μέσα στα πανεπιστήμια. Μέθοδός της θα είναι μόνο η καταστολή. Το «αποφασίζομεν και διατάσσομεν». Επομένως, κύριος στόχος της προπαγάνδας αυτής είναι η κοινωνία. Γιατί, όπως θα εξηγήσουμε στη συνέχεια, εκεί θα παιχτεί η μάχη **τελικά**. Στη συμμαχία με την κοινωνία. Η διείσδυση, όμως, τη επιχειρηματολογίας του Υπουργείου στα πανεπιστήμια μπορεί να επιδράσει στην **αποφασιστικότητα** με την οποία θα δοθεί η μάχη και μέσα στα πανεπιστήμια, πράγμα καθοριστικής σημασίας. Επομένως η αποτελεσματική αντιμετώπισή της είναι ζωτικής σημασίας.

Αλλά, ας δούμε τα κεντρικά επιχειρήματα της κυβερνητικής προπαγάνδας ένα προς ένα...

«Το μοντέλο διοίκησης που προτείνεται εφαρμόζεται στα καλύτερα πανεπιστήμια του εξωτερικού. Εδώ θα καταστρέψει το σύμπαν;»

Είναι ψευδές ότι προτείνεται ένα επιτυχημένο σύστημα. Πρόκειται για συρραφή κακοαντιγραμμένων στοιχείων δομής κάποιων ξένων συστημάτων με ένα μοναδικό στόχο. Την επιβολή ενός αυταρχικού μοντέλου, που θα εξοντώσει μιας δια παντός την ενοχλητική φωνή φοιτητών και πανεπιστημιακών. Αλλά ας αφήσουμε, το κεφαλιώδες ζήτημα των δικαιωμάτων, προς το παρόν, απέξω. Και ας δεχθούμε καταχρηστικά ότι εφαρμόζεται κατά γράμμα το αγγλοσαξωνικό σύστημα.

Το σύστημα αυτό διοίκησης παράγει και καλά και κακά πανεπιστήμια. Γνωρίζουν ότι στις ΗΠΑ υπάρχουν περίπου 5800 ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και, συνεπώς, μόνο το 1,7% εξ αυτών περίπου, σύμφωνα με τις δικές τους λίστες αξιολόγησης, φαίνεται να τα «καταφέρνει» καλά; Άρα κάθε άλλο παρά ένα σύστημα διοίκησης από μόνο του μπορεί να μεταμορφώσει ως δια μαγείας, τα ελληνικά πανεπιστήμια σε κέντρα διεθνούς βεληνεκούς. Τι μας λέει το Υπουργείο; Ότι μειώνοντας την κρατική επιδότηση στα πανεπιστήμια περισσότερο από 50%, αλλά εισάγοντας το «βούρδουλα» στη διοίκησή τους, θα κάνει τα ελληνικά ΑΕΙ ...Harvard; Παρεμπιπτόντως, το Harvard είχε το 2009 συνολικά έσοδα 3,8 δισ. USD (περισσότερο δηλαδή από όσο όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια μαζί!) και τα κληροδοτήματά του ανέρχονταν σε 26,1 δισ. USD. Όταν σε εποχές «παχιών αγελάδων» οι κατά κεφαλήν δαπάνες ανά φοιτητή στην Ελλάδα ήταν υψηλότερες μόνο από χώρες όπως η Λετονία και η Ρουμανία και χαμηλότερες από αυτές του Μεξικού (το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του οποίου είναι περίπου το μισό από αυτό της Ελλάδας), είναι δυνατόν να υπάρξει

αναβάθμιση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στη χώρα με δραματική μείωση των δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση; Το ξέρουν, πολύ καλά, ότι δεν γίνεται.

Αλλά και πάλι αυτή η εξιδανίκευση του αγγλοσαξωνικού συστήματος έχει βάση; Μήπως πρέπει να θυμίσουμε, για παράδειγμα, την ιστορία με το σκάνδαλο σε αγγλικά πανεπιστήμια που αποκαλύφθηκε από τον "Observer" με τίτλο «'Degrees for sale' at UK universities»¹, σύμφωνα με το οποίο μέλη ΔΕΠ βρετανικών πανεπιστημίων «παροτρύνονταν» από τους «από πάνω» να είναι ελαστικοί στη βαθμολόγηση φοιτητών που αποτύγχαναν στις εξετάσεις, επειδή θα υπήρχε μείωση στα έσοδα των Ιδρυμάτων; Δηλαδή, ακριβώς εξαιτίας του συστήματος διοίκησης και λειτουργίας.

Επίσης, καλό είναι η ελληνική κοινωνία να κατανοήσει ότι το συγκεκριμένο μοντέλο είναι αλληλένδετο με τα δίδακτρα. Στις Η.Π.Α. ένας φοιτητής για σπουδές μηχανικού 5-ετούς φοίτησης, σε δημόσιο πανεπιστήμιο, θα χρεωθεί με 50.000 USD κατά μέσο όρο. Στην Αγγλία, τα δίδακτρα ανέρχονται σε 3.000 GBP περίπου το χρόνο, ενώ από το 2012 αναμένεται να αυξηθούν σε 6.000 έως 9.000 GBP, σπρώχνοντας χιλιάδες φοιτητές στην απόγνωση και στην έξοδο από τα πανεπιστήμια. Ή στα δάνεια... Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Πανεπιστημίων του Ηνωμένου Βασιλείου², το 2006 – 2007 είχαν πάρει φοιτητικό δάνειο πληρωμής διδασκτρών το 80-82% των νεοεισερχόμενων Άγγλων φοιτητών. Οι προβλέψεις για το 2008 και 2009 ήταν ανοδικές. Στις Η.Π.Α., τον Ιούνιο του 2010, το συνολικό χρέος των Αμερικανών φοιτητών και αποφοίτων ανερχόταν σε 833 δισ. USD!

Αυτό είναι το «όνειρο» για την ελληνική οικογένεια;

«Η κοινωνία ξέρει ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια είναι σε μαύρα χάλια. Κάθε αλλαγή μόνο σε καλό μπορεί να βγάλει»

Σίγουρα είναι ένα από τα πιο αγαπημένα στερεότυπα των ΜΜΕ, το οποίο επαναλαμβάνεται πια ως αξίωμα (την ίδια στιγμή που παρουσιάζουν σχεδόν καθημερινά ρεπορτάζ με πρωτιές ελληνικών ερευνητικών ομάδων, ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών κ.λπ. – παράνοια δηλαδή...).

Αλλά είναι αυτό που πιστεύει, **πράγματι**, η ελληνική κοινωνία; Η μέση ελληνική οικογένεια «ματώνει» από το κόστος των φροντιστηρίων για να επιτύχουν τα παιδιά της στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Με κόστος που πολλές φορές είναι μεγαλύτερο από το να έστελναν τα παιδιά στο εξωτερικό. Η τάση να φεύγουν τα παιδιά στο εξωτερικό, χωρίς να προσπαθήσουν καν να εισαχθούν σε ένα ελληνικό πανεπιστήμιο, για να γλιτώσουν και τη βαρβαρότητα των πανελλαδικών εξετάσεων, είναι ακόμη εξαιρετικά μειοψηφική στην ελληνική κοινωνία, ακόμη και στις οικογένειες που έχουν οικονομική άνεση. Τα καλύτερα μυαλά της ελληνικής κοινωνίας σπουδάζουν στην Ελλάδα. Υπάρχει καλύτερη **ψήφος εμπιστοσύνης της ελληνικής κοινωνίας στο ελληνικό πανεπιστήμιο** από αυτή τη στάση;

¹ Bright, M., 'Degrees for sale' at UK universities, Observer, August 2004 (διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.guardian.co.uk/uk/2004/aug/01/universityfunding.highereducation>)

² Universities UK (2009). Variable tuition fees in England: assessing their impact on students and higher education institutions, A fourth report, pp. 19-20. Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.universitiesuk.ac.uk/Publications/Documents/VariableTuitionFees_FourthReport.pdf

Και κάτι ακόμη, που πρέπει να συνειδητοποιήσει η ελληνική κοινωνία. Όταν τα ΜΜΕ συστηματικά και με χυδαίο τρόπο, όχι απλά απαξιώνουν, αλλά καθυβρίζουν τα ελληνικά πανεπιστήμια, καθυβρίζουν όχι μόνο τους καθηγητές αλλά και τους φοιτητές, δηλαδή τα παιδιά της ελληνικής κοινωνίας. Ποιο είναι το κύριο πρόβλημα των πανεπιστημίων, για την ελληνική κοινωνία; Τα «πτυχία χωρίς αντίκρισμα». Φταίει άραγε για αυτό οι «βολεμένοι καθηγητές» ή «οι τεμπέληδες φοιτητές»; Ή η διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας, η κρίση και η πολιτική της κυβέρνησης που επιδεινώνει το πρόβλημα; Μήπως ευθύνονται π.χ. τα πτυχία των πολυτεχνικών σχολών, για το γεγονός ότι η ανεργία των μηχανικών από το 3% που βρισκόταν πριν λίγα μόλις χρόνια εκτινάχθηκε στο 40% σήμερα;

Ας αφήσουμε στην άκρη και τις περίφημες «λίστες αξιολόγησης», οι οποίες έχουν καταστήσει «λίστες διαφήμισης» και ας μπούμε όμως στην ουσία. Ούτε θα ασχοληθούμε, για εντυπωσιασμό με (υπαρκτές και αξιέπαινες) ξεχωριστές περιπτώσεις ερευνητικών ομάδων. Θα ασχοληθούμε με το μέσο όρο. **Τα ελληνικά πανεπιστήμια, δεδομένης της θέσης της χώρας μας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας και της κρατικής επιχορήγησης, είναι καλά πανεπιστήμια. Για την ακρίβεια, είναι πολύ καλύτερα από αυτό που επιτρέπει η διεθνής θέση της χώρας και η πολιτειακή συμβολή στη λειτουργία τους.**

Ας δώσουμε ένα μόνο στοιχείο (υπάρχουν πολλά), από το προσφιλές στο Υπουργείο πεδίο των δημοσιεύσεων, που τείνει –λανθασμένα – να γίνει και το μοναδικό κριτήριο αξιολόγησης της ποιότητας της εκπαίδευσης και της έρευνας. Πρόσφατη μελέτη του ΕΚΤ³ αποδεικνύει ότι οι ελληνικές δημοσιεύσεις (το 80,8% των οποίων πραγματοποιήθηκαν με τη συμμετοχή των Πανεπιστημίων) ακολουθούν συνεχή ανοδική πορεία την περίοδο 1993-2008, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να παρουσιάζει έναν από τους μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης μεταξύ των 27 χωρών μελών της Ε.Ε. και των 30 χωρών μελών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Μάλιστα, το 2007, η Ελλάδα κατατάχθηκε 17^η μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ, βελτιώνοντας σημαντικά τη θέση της σε σχέση με το 1993, και ξεπέρασε χώρες όπως η Ιαπωνία, η Ιταλία και η Ισπανία.

Αντί, λοιπόν να λοιδορούμε και να ταπεινώνουμε τους πανεπιστημιακούς δασκάλους, οι οποίοι με πενιχρούς πόρους και μέσα υπερβάλλουν εαυτόν για να ανταποκριθούν στην εκπαίδευση και την έρευνα (κατακρίνοντας, προφανώς, με δριμύτητα τις περιπτώσεις εκείνες που δίνουν λαβή για τη συκοφάντηση των υπολοίπων), και τους φοιτητές, τα παιδιά της ελληνικής οικογένειας που βιώνουν σήμερα μια άνευ προηγουμένου αγωνία για το μέλλον τους, θα πρέπει να σταθούμε δίπλα τους, στηρίζοντάς τους στον αγώνα τους, κωφεύοντας στην υστερική επίθεση κυβέρνησης και ΜΜΕ.

«Η πολλή δημοκρατία ξεχαρβάλωσε τα πανεπιστήμια. Ώρα να μαζευτούν.»

Πρόκειται για άρρητο επιχείρημα, το οποίο όμως είναι εξόφθαλμα ορατό στη βασική επιλογή αντικατάστασης του συμμετοχικού και δημοκρατικού συστήματος διοίκησης από ένα άλλο, αυταρχικό. Πρώτα απ' όλα δε λέγεται συχνά «φόρα παρτίδα», γιατί φαντάζεται κανείς που μπορεί να οδηγήσει η θέση, ότι «η δημοκρατία δεν είναι αποτελεσματική

³ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (2010). Ελληνικές επιστημονικές δημοσιεύσεις 1993-2008 - Βιβλιομετρική ανάλυση ελληνικών δημοσιεύσεων σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Διαθέσιμη στη διεύθυνση http://www.ekt.gr/metrics/GreekScientificPublications_EKT.pdf

μέθοδος διοίκησης». Ανατριχίλες... Αλλά ας το αφήσουμε και αυτό προς το παρόν στην άκρη – που δεν αφήνεται γιατί αφορά τα δικαιώματα χιλιάδων ανθρώπων – και ας δούμε τι πραγματικά ισχύει. Αυτό που συμβαίνει είναι το ακριβώς αντίθετο του επιχειρήματος: **η δημοκρατία και η συμμετοχή έδωσε τη δυνατότητα στα ελληνικά πανεπιστήμια να είναι πάνω από το μέσο όρο που επιτρέπει η ελληνική πραγματικότητα**. Κι αυτό πρέπει να το καταλάβει καλά η ελληνική κοινωνία.

Για ποιο λόγο υπάρχουν χιλιάδες νέοι συνάδελφοι που παλεύουν για το καλύτερο σε δύσκολες συνθήκες, με ελάχιστους πόρους και αναιμικούς μισθούς; Το κάνουν για την ικανοποίηση που η δημιουργία προσφέρει. Και που η δημοκρατία και η συμμετοχική διοίκηση επιτρέπει να αναπτυχθεί. Η κατάργηση του αυταρχικού συστήματος της έδρας απελευθέρωσε χιλιάδες νέους επιστήμονες, παιδιά της μέσης ελληνικής οικογένειας πολλές φορές, ακόμη και της εργατικής τάξης, και όχι αποκλειστικά «γόνους καλών οικογενειών» όπως προηγούμενα, δίνοντας τη δυνατότητα και σε αυτούς να δημιουργήσουν και στα ελληνικά πανεπιστήμια να «ανθίσουν». Αυτούς δηλαδή που, κυρίως, εξοντώνει το νέο, πιο αυταρχικό από την έδρα σύστημα. Να το πούμε πιο απλά: με το «βούρδουλα» δεν δημιουργείς. Το μόνο που θα προωθηθεί είναι η διαπλοκή και η διαφθορά.

Και κάτι ακόμη. Η ελληνική κοινωνία πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι η αξιοκρατία μέσα στα πανεπιστήμια βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση **με την αξιοκρατία για να μπει κάποιος στο πανεπιστήμιο**, με την έννοια της προστασίας των άξιων κάθε κοινωνικού στρώματος από οικονομικούς, πολιτικούς ή άλλους περιορισμούς. Εύκολα μπορεί να φανταστεί κανείς τι θα συμβεί στα παιδιά που δεν έχουν «μέσο», όταν η επιλογή των φοιτητών μετά το προπαρασκευαστικό έτος θα είναι στα χέρια των Σχολών, τις οποίες θα διαφεντεύει, πρακτικά μονοπρόσωπα και ανεξέλεγκτα, ένας διορισμένος κοσμήτορας. Το ρουσφέτι θα πάει σύννεφο...

«Ο μόνος που αντιδρά στα πανεπιστήμια είναι μια μειοψηφία που αντιστέκεται σθεναρά σε κάθε αλλαγή»

Κατ' αρχήν, ας ξεκαθαρίσουμε τα της «μειοψηφίας». Το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου έχει προκαλέσει **μια καθολική διαφωνία και αντίσταση, χωρίς προηγούμενο, στο πανεπιστήμιο**. Το σύνολο των κοινωνικών ομάδων (φοιτητές, καθηγητές, εργαζόμενοι) αντιτίθεται στο νομοσχέδιο, τόσο μέσω των συλλογικών τους οργάνων όσο και μέσω άλλων μορφών (Σύννοδος Πρυτάνεων, στάση παρατάξεων κλπ.).

Πάμε τώρα στην «αντίδραση στην αλλαγή». Ένα τέτοιο επιχείρημα στηρίζεται τεχνηέντως στο «αξίωμα» ότι «κάθε αλλαγή ταυτίζεται με τη βελτίωση, με την πρόοδο». Προφανώς και δεν είναι έτσι, πολύ περισσότερο στη συγκεκριμένη περίπτωση. Η κυβέρνηση χρησιμοποιεί την εύηχη λέξη αλλαγή για να περάσει μια οπισθοδρομική και σκοταδιστική μεταρρύθμιση, που μετατρέπει τα πανεπιστήμια σε εταιρείες παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών, για «λίγους και εκλεκτούς». Η ελληνική κοινωνία πρέπει να θυμηθεί ότι η κυβέρνηση κραδαίνει τα λάβαρα της «αλλαγής ενάντια σε αντιδραστικές μειοψηφίες», κάθε φορά που ξεριζώνει θεμελιώδη δικαιώματα από κλάδους εργαζομένων. Κι αυτό το κάνει **εκ περιτροπής**, μέχρι που σταδιακά καταργούνται θεμελιώδη δικαιώματα **από το σύνολο της κοινωνίας**. Είναι δυνατόν να «απολαμβάνουμε» την τραγωδία του άλλου, γιατί δήθεν δεν μας αφορά,

ουσιαστικά επιταχύνοντας τη στιγμή που θα βρεθούμε εμείς, κατασπαραζόμενοι, στο κέντρο της αρένας - έχοντας όλους τους άλλους τριγύρω να χειροκροτούν ανόητα; Είναι δυνατόν, το φτηνό αυτό κόλπο να πιάσει ξανά;

«Οι φωνακλάδες ενσπείρουν τον πανικό. Τα πτυχία είναι στο χέρι των σχολών να ρυθμίσουν τη διάρκειά τους. Εμείς λέμε 3 χρόνια. Αλλά αν θέλουν μπορούν να τα κάνουν 4 ή 5 ή όσα χρόνια θέλουν»

Ψευδές. Πρώτον, γιατί τα ακαδημαϊκά συλλογικά όργανα θα έχουν μόνο γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Οι ουσιαστικές αποφάσεις θα λαμβάνονται από το Συμβούλιο του Ιδρύματος, σε συνεργασία με το διορισμένο Πρύτανη και τους, επίσης, διορισμένους Κοσμήτορες.

Δεύτερον, η κυβέρνηση κρατάει αυστηρά στα χέρια της το χαρτί της δομής των σπουδών, δηλαδή τους τρεις κύκλους σπουδών. Ο πρώτος κύκλος θα είναι ένας μαζικός, προς το παρόν ημι-δωρεάν κύκλος, χαμηλού επιπέδου. Ο δεύτερος, που θα οδηγεί σε περισσότερα δικαιώματα και δεξιότητες, τον ονομάζει μεταπτυχιακό και αφήνει ορθάνοιχτες τις πόρτες (για την ακρίβεια δεν αφήνει καμιά άλλη δυνατότητα στα πανεπιστήμια) για δίδακτρα. Και λέει: αν θέλετε να παρατείνετε εσείς τον υποχρεωτικό πρώτο κύκλο για περισσότερα χρόνια, κάντε το **αλλά με δικά σας έξοδα και χωρίς αντίστοιχα επαγγελματικά δικαιώματα**, δηλαδή κακό του κεφαλιού σας. Γι αυτό και επίμονα δεν αναγνωρίζει π.χ. το 5ετές πτυχίο του Πολυτεχνείου ως master. Γιατί στην πράξη τα πανεπιστήμια **ζητούν σπουδές και επαγγελματικά δικαιώματα, δωρεάν και σε ένα κύκλο**. Και αυτό η κυβέρνηση δεν το θέλει με τίποτε.

Η μάχη που ξεκινάει στα πανεπιστήμια θα είναι σκληρή. Οι προηγούμενες μεταρρυθμίσεις που επιδιώχθηκαν ήταν στην ίδια κατεύθυνση (με πιο πρόσφατη, το νόμο Γιαννάκου). Στόχευαν σε ακόμη λιγότερη δημοκρατία μέσα στο πανεπιστήμιο, σε ακόμη πιο επιχειρηματικό πανεπιστήμιο. Όμως, ο νόμος αυτός **τα φέρνει όλα και μονομιάς**. Για αυτό πρέπει να δοθεί ένας αγώνας **«ή ταν ή επί τας»** για το Δημόσιο Πανεπιστήμιο. **Αν** ο αγώνας αυτός μπορέσει να **συνδεθεί με άλλα ρεύματα αντίστασης** που αναπτύσσονται αυτή τη στιγμή σε μεγάλο τμήμα της κοινωνίας, **τότε θα λάβουμε ανέλπιστα βοήθεια για την αντιμετώπιση του νόμου αλλά και θα προσφέρουμε ανέλπιστα βοήθεια για την ανατροπή της αδιέξοδης κατάστασης που όλοι βιώνουμε**.